

Kőszegi Városi Múzeum
H-9730 Kőszeg, Jurisics tér 6.
Tel./Fax: (+36) 94/360240
varosimuzeum@koszegimuzeumok.hu
www.koszegimuzeumok.hu

PÁLYÁZATI BESZÁMOLÓ

NKA Közgyűjtemények Kollégiuma

Altéma kódszáma: 3506/189

Az kiállítás címe: **„Ész és szív mindig együtt vezessen” 150 éve született Chernel István.** Időszaki kiállítás és múzeumpedagógiai programok a Kőszegi Városi Múzeum Várkiállításában

Megvalósítás időtartama:	2015. október 20. – 2016. február 15.
Megvalósítás helyszíne:	Kőszegi Városi Múzeum Várkiállítás (Kőszeg, Jurisich-vár)
A kiállítás rendezője:	Révész József, igazgató
A kiállítás múzeumpedagógiai felelőse:	Gasztonyi Eszter, közművelődési szakalkalmazott

I., Bevezető, témaválasztás

A Kőszegi Városi Múzeum a megvalósított időszaki kiállítással és a múzeumpedagógiai programmal tulajdonképpen országos jelentőségű téma bemutatását vállalta fel Kőszeg egyik híres szülőtte, a legnagyobb magyar ornitológus, Chernel István születésének 150. évfordulója alkalmából.

Chernel István (Kőszeg, 1865. május 31.– Kőszeg, 1922. február 21.) kiváló természettudósunk, a legnagyobb magyar ornitológus. Kiváló vadász, síelő, zenerajongó, zeneszerző, fényképész, író, a madárvilág elmélyült kutatója és védelmezője volt. A földbirtokosi, nemesi családból (édesanyja gróf Tolnai Festetics Mária, édesapja Chernel Kálmán volt) származó Chernel 1887-es erdélyi tanulmányútja során találkozott Hermann Ottóval (akit édesapja, Chernel Kálmán indított el pályáján) és ekkor döntött úgy, hogy az ornitológia felé fordul. 1891-ben, már mint ismert kutató, a Budapesten megrendezett Nemzetközi Ornitológiai Kongresszus előkészítő bizottságának tagja volt. 1908-ban megszervezte a szombathelyi múzeum természetrajzi osztályát. Hermann Ottó halála után őt nevezték ki a Madártani Intézet igazgatójává. 1891-es norvégiai útjáról síléceket hozott haza, és 1897-ben kiadta *A lábszánkózás kézikönyve* című oktatókönyvét.

Hátrahagyott írásai ritka egyéniségének, természet és emberszeretetének bizonyítékai. Ifjú korában verseket is írt, művészi hajlamainak másik megnyilvánulása volt a festészet.

Sírja a kőszegi temetőben található, melyet 2007-ben a Nemzeti Emlékhely és kegyeleti Bizottság „A” kategóriában a Nemzeti Sírkert részévé nyilvánította. Szülővárosában, Kőszegen, szülőházán emléktáblát helyeztek el (1930. június 8). Egykori kertjében, amelyet Horváth Ernő mentett meg a pusztulástól (újrainvitásának éve: 1965) ma madárvédelmi mintatelep és emlékmúzeum működik (avatásának éve: 1972, de ma Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont néven 540 m2 mutatja be a természetvédelem jelentőségét), az Őrségi Nemzeti Park Igazgatósága kezelésében. A kert előtt emlékmű magasodik. Az 1972-ben avatott kőszegi sípálya is az ő nevét

II., A kiállítás megvalósult tartalma

1., 1. terem – Chernel István

a., A Chernel-család

A tárlat bevezető része a Chernel családot mutatja be. A Kőszegi Városi Múzeum gyűjteményének jelentős részét a Chernel család egykori tárgyai adják. A család sok jelentős közéleti szereplőt, tudóst, politikust, katonát adott a hazának s szolgálataikért számos helyen nyertek további birtokokat. A Chernel család Tömördön épített udvarházat a 18. században. A copfstílusú egyszintes épületet védett park veszi körül. A Cherneleknek itt két kastélyuk van; az egyik Chernel György cs. és kir. kamarás, országgyűlési képviselőé, a másik unokájáé, Chernel Antalé. Az előbbit Chernel György, több megye táblabírája, 1809-ben építtette a régi kastély helyén. Chernel Kálmán, István édesapja megyei szolgálatban álló ügyvéd volt, aki történeti tanulmányain kívül kertészeti, vadászati és madártani cikkeket is írt. Felesége Rotth Dóra, gyermekeik Márta és Miklós, aki szintén ornitológusnak készült, de az első világháborúban a harctéren esett el. Egyik legkiemelkedőbb műtárgy együttes, a naplói, melyek a Kőszegi Városi Múzeum gyűjteményében található.

b., Chernel István a vadász

Chernel István kisgyermekkorától kezdve vadászott. Első „zsákmányát”, egy fürjet, 12 évesen ejtette el. Mesterei a vadászat terén két nagybátyja, Chernel Viktor és gróf Festetics Elek voltak. Első időkben a kőszegi és Kőszeg-környéki vadászterületeket kereste fel, de a család rokoni kapcsolatai révén Csabrendeken, Ötvösön (Chernel Gyula), Mihályin és Rábakövesden is vadászott. A Meszleny-családdal lévő rokoni viszonynak köszönhetően 1884. április 14-15-én eljutott a híres a velencei-tavi vízi vadászatra és ezt követően 30 évig rendszeres résztvevő volt. Pozsonyi tanulmányai alatt későbbi apósa, Rotth József avatta be a nagyvadászat rejtelseibe, első zsákmányát, egy vaddisznót, 1885. február 15-én ejtette. 1895-től 10 éven keresztül Meszleny Istvánnal és Meszleny Bence unokabátyjaival Bükkzsércre járt vadászni. 1914 és 1922 között vezetett naplói alapján ez idő alatt Chernel 670 napot töltött vadászattal, tehát átlagosan mindegy negyedik napon vadászott. A kiállításon, számos fotót mellett Chernel által ejtett trófeák, illetve fia, Miklós 8 évesen lőtt, első trófeája is látható. A tárgyat prof. Dr. Faragó Sándor ajándékozta a múzeumnak.

c., Chernel István Norvégiai útja

Alfred Brehm és Herman Ottó nyomdokain 1891-ben, ő és felesége beutazták Norvégia északi területeit. Hosszasan időztek Tromsø környékén. Könyvében kimerítően taglalta a vidék földrajzi viszonyait, a lappok életének külön fejezetet szentelt. A Múzeumban megtalálhatók művei, a norvégiai útján készült eddig publikálatlan üvegnegatívjai és számi (lapp) tárgyak.

d., Chernel István és a sísport

Chernel István 1891-es norvégiai útján ismerkedett meg a sízéssel, ekkor hozta magával az első léceket. 1893 februárjában, a Vasárnapi Újságban jelentette első ismertetését az új sportágról. Kőszegen Chernel útmutatásai szerint megkezdték a sílécek készítését, és a példát a nagyszebeni játékgár is követte. 1896 végére „A lábszánkózás kézikönyve” címmel megírta és kiadta a világon elsőként sí szakkönyvét. A gazdagon illusztrált szakkönyv további lökést adott a hazai sísport fejlődésének. A kiemelt tárgyak között szerepel az a pár síléc, amit Norvégiából hozott, a lábszánkózásról írott könyve, illetve Norvégiában használt hótaposói.

e., Chernel István a természettudós

Chernelházi Chernel István első madártani írása 17 éves korában, 1882-ben a Vadászlapban jelent meg. 1889-ben Sopronból visszatért Kőszegre és birtokait is bérbe adta, csak a madártannak szentelte minden idejét. Madártani munkássága elsősorban a madarak gazdasági jelentőségére, védelmére és vonulására terjedt ki. Bejárta a történelmi Magyarországot, de madártani megfigyeléseinek zömét elsősorban a Hanságban, a Velencei-tó nádasaiban, a Duna árterületén, a Felvidéken és az Al-Duna tájain tette. A nagyszerű budapesti kongresszuson (1891) fogalmazódott meg először a világon a madár- és természetvédelem országhatárokon átnyúló szükségessége.

1898-ban jelentette meg A Magyar Birodalom madarainak névjegyzékét, amelyben a latin nevek mellett az egyes fajok magyar elnevezései is szerepeltek; ezzel megvetette a magyar nomenklatúra alapjait. Főműve, a két kötetes „Magyarország madarai, különös tekintettel gazdasági jelentőségükre”, 1899-ben jelent meg, amelyet az első, magyar szerző tollából megjelent madártani monográfiának tekinthetünk. 1904-ben lefordította és a magyar viszonyokhoz igazította Alfred Brehm „Az állatok világa” (Tierleben) című munkájának három, madarakkal foglalkozó kötetét. A tudományos madártan művelése mellett tevékenyen részt vett a bontakozó állatvédelem, főként a madárvédelem munkájában. Az Országos Állatvédő Egyesület alelnöke volt, létrehozta annak kőszegi fiókegyesületét (1902), amelynek elnöke lett. Amerikai mintára megszervezte a „Madarak és fák napját” Kőszegen (1902), amely ünnepség ápolása azóta is nemes hagyományként él a városban. Ennek a gondolatnak a jegyében születtek madárvédelmi írásai is.

Herman Ottó halála kinevezték a Madártani Intézet tiszteletbeli igazgatójának (1916), miniszteri tanácsosi ranggal, amelyet Kőszegről irányított. Megfigyeléseiről több mint 250, hazai és külföldi folyóiratokban megjelent cikkben adott számot. Számos madárfaj hazai előfordulásának, illetve

költésének első megfigyelése fűződik nevéhez. Részt vett a budapesti, a berlini, párizsi, londoni nemzetközi madártani és a turini (Torino) madárvédő kongresszusokon. 1908-ban megalapította a Vasvármegyei Múzeum természetrajzi tárát, amelynek 1908-tól 1912-ig első őre lett. Ezen idő alatt alakította ki a múzeum Vasvármegye madárvilágát bemutató kiállítását. A 200 példányból álló, többségében saját ajándékát képező gyűjteményt 17 nagyméretű tárlóban mutatta be, a madarakat élőhelyeik, illetve káros, vagy hasznos mivoltuk alapján csoportosítva.

1., 2. terem – Chernel István a természettudós

Chernel a tudományos madártan művelése mellett tevékenyen részt vett a bontakozó állatvédelem, főként a madárvédelem munkájában. Az Országos Állatvédő Egyesület alelnöke volt, létrehozta annak kőszegi fiókegyesületét (1902), amelynek elnöke lett. Amerikai mintára megszervezte a „Madarak és fák napját” Kőszegen (1902), amely ünnepség ápolása azóta is nemes hagyományként él Vas megyében. Ennek a gondolatnak a jegyében születtek madárvédelmi írásai is. Chernel István széles látókörű ornitológus volt, aki nemcsak hazánk, de Európa más tájainak madárvilágát is jól ismerte, hiszen -- főként nemzetközi kongresszusok kapcsán -- számos külföldi utazást tett. A természetvédelem első hazai hangjait is ő üzeni. A tárlat harmadik termében, mely elrendezését tekintve elsősorban foglalkoztató, a természetvédelemre és annak mai aktualitására hívjuk fel a figyelmet, elsősorban digitális infógrafikákkal, védett fajok bemutatásával /preparátumok/. Ennek a résznek az összeállításánál és az arra épülő múzeumpedagógiai foglalkozások tartalmának kidolgozásában szakmai együttműködő partnereink az Őrségi Nemzeti Park Igazgatósága Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont munkatársai voltak

II., A kiállítás látogatottsága, bevételei

A megnyitót követően nagyszámú látogatót vonzott az új tárlat, főként a helyi és a környékbeli lakosok, valamint iskolai csoportok mutattak nagyobb érdeklődést. A kőszegi Jurisics-vár turisztikai vonzereje miatt a Kőszegre látogatott turisták közül is sokan láthatták a tárlatot.

A minden évben rendszeresen megrendezésre kerülő Kőszegi Szüret és az Orsolya-napi vásár idején kiemelkedő látogatószámot produkált a kiállítás. A következő kiugró időszak a december vége, a két ünnep közötti időszak, amikor a turisták megnövekedett száma miatt ismét több látogatót fogadtunk. A tárlatot 2015. október 20. és 2016. február 20. között 3789 fő látogatta, melyből 318 fő csoportos látogatás keretében volt az intézmény vendége. Ugyanezen időszak alatt a kiállítás belépőjegy bevétele 378.900 Ft volt.

III. A kiállításhoz kapcsolódó kiadványok

A kiállításhoz 32+4 oldalas, magyar nyelvű, színes, fotókkal gazdagon illusztrált kiállítás vezető készült. A vezetőben olyan fotók, üvegnegatívokról készített pozitívok is láthatóak, amelyek eddig még publikálatlanok voltak.

A kiállítás vezető mintájára készült a 22+4 oldalas múzeumpedagógiai foglalkoztató füzet, mely keresztülvezeti a gyerekeket a kiállításon és keretet ad a múzeumpedagógiai foglalkozásoknak.

A kiállítás bemutatása a Kőszegi Városi Múzeum honlapján olvasható

<http://www.koszegimuzeumok.hu/aktualis-tarlataink/esz-es-sziv-mindig-egyutt-vezessen-150-eve-szuletett-chnel-istvan> .

A kiállításról megjelent írásokat pdf formátumban a szakmai beszámolóval együtt csatoltuk, míg a kiállítás vezetőjét és a múzeumpedagógiai foglalkoztató füzetét (2-2 pld) postai úton megküldtük a NKA címére.

A Nemzeti Kulturális Alaphoz benyújtott pályázat segítségével a Kőszegi Városi Múzeum Várkiállításában „Ész és szív mindig együtt vezessen” 150 éve született Chernel István címmel sikeres időszak kiállítást és pedagógiai programot valósíthattuk meg. Külön elismerés, hogy a kiállításról a Chernel István munkásságát tisztelő és ismerő/elismerő L. Simon László államtitkár úr is elismerően szólt kőszegi látogatása során.

Kőszeg, 2016. február 20.

Révész József
igazgató
Kőszegi Városi Múzeum

Múzeumpedagógiai programok és értékelésük

Az „Ész és szív mindig együtt vezessen” címet viselő időszakos kiállításához két témakörben kapcsolódtak foglalkozások. Az első alkalom 2015. november 6-án került megrendezésre és a „*Madarat tolláról*” címet viselte, amelyen általános iskolások vettek részt. Ezen a foglalkozáson a diákok megismerkedtek Chernel István munkásságával, ezen belül is a madárvédelem volt a fő téma. Átfogó képet kaptak Harsányi Krisztián, az Őrségi Nemzeti Park munkatársa segítségével arról, hogyan zajlott a madárvédelem Chernel István korában és milyen módok vannak erre napjainkban. Megtudhatták azt is, hogy milyen veszélyek leselkedtek a madarakra a 19. században és mi veszélyezteti életüket, élőhelyüket a jelenkorban. Megismerkedtek a 2015. év madarával a búbosbankával és a 2016. év madaráról, a harisról is érdekes információkkal gazdagodtak. Mindezek mellett azt is megtanulták, mi a teendő, ha madárfiókat találnak és, hogy miért fontos a téli madárvédelem.

Az előadást követően a téli madárvédelemről tanultak gyakorlati megerősítése végett a tárgyalgó foglalkozás keretében madáretetőt készítettek a résztvevő diákok. A madáretetők PET palackból készültek, ezzel is nyomatékosítva a gyermekekben az újrahasznosítás fontosságát és természet védelmét.

A következő alkalmakon, 2015. december 12-én 15-én és 17-én a 19. családi életbe, ezen belül is a Chernel család életébe kaptak betekintést a „*Karácsonyok a 19. században*” elnevezésű foglalkozásra érkező általános és középiskolás csoportok. A foglalkozások fő témája a Karácsony és a hozzá kapcsolódó hagyományok megismerése, felelevenítése volt. Hogyan ünnepelték elődeink a Karácsonyt? Erre a kérdésre kerestük a választ. Megvizsgáltuk, lehetett-e a Chernel családnak karácsonyfája, s ha igen, hogyan nézhetett ki, milyen díszeket akaszthattak fel á. Milyen ajándékok kerülhettek a fa alá és melyek azok az ételek, amelyek ilyenkor a család ünnepi asztalán voltak megtalálhatók.

Az előadás, beszélgetés végeztével ezeken az alkalmakon is tárgyalgó foglalkozás várta a résztvevőket, amelyeken karácsonyfadíszek és ajándéktárgyak készültek.

A múzeumpedagógiai foglalkozások a Jurisics-várban kerültek megrendezésre az időszakos kiállítás kiállítótermeiben, s a négy foglalkozáson összesen 115 diák vett részt. A foglalkozások elérték tervezett céljukat, a diákok betekintést nyertek a Chernel család életébe, megismerték Chernel István munkásságát és a foglalkozások során felismerték ennek fontosságát és nem mellesleg szabadabb, kötetlenebb formában mélyítették el magukban a természetvédelem fontosságát.

Kőszeg, 2016. február 20.

Szilágyiné Gasztonyi Eszter
múzeumpedagógus
Kőszegi Városi Múzeum

CHEMELI ÉRTÉKES TÖRTENETEIRŐL ÖRÖKSÉG

...

...

...

Madármentés a Chernel-ke...

A Chernel-ke Chernel-kertje 2014-ben...

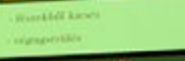
A Madármentés Műhelyje 2014-ben...

A program célja...

Leggyakrabban bevezetett madarak

Bevezetés leggyakrabban elvitt

A helyszínen látható falkák állói

SAMSUNG

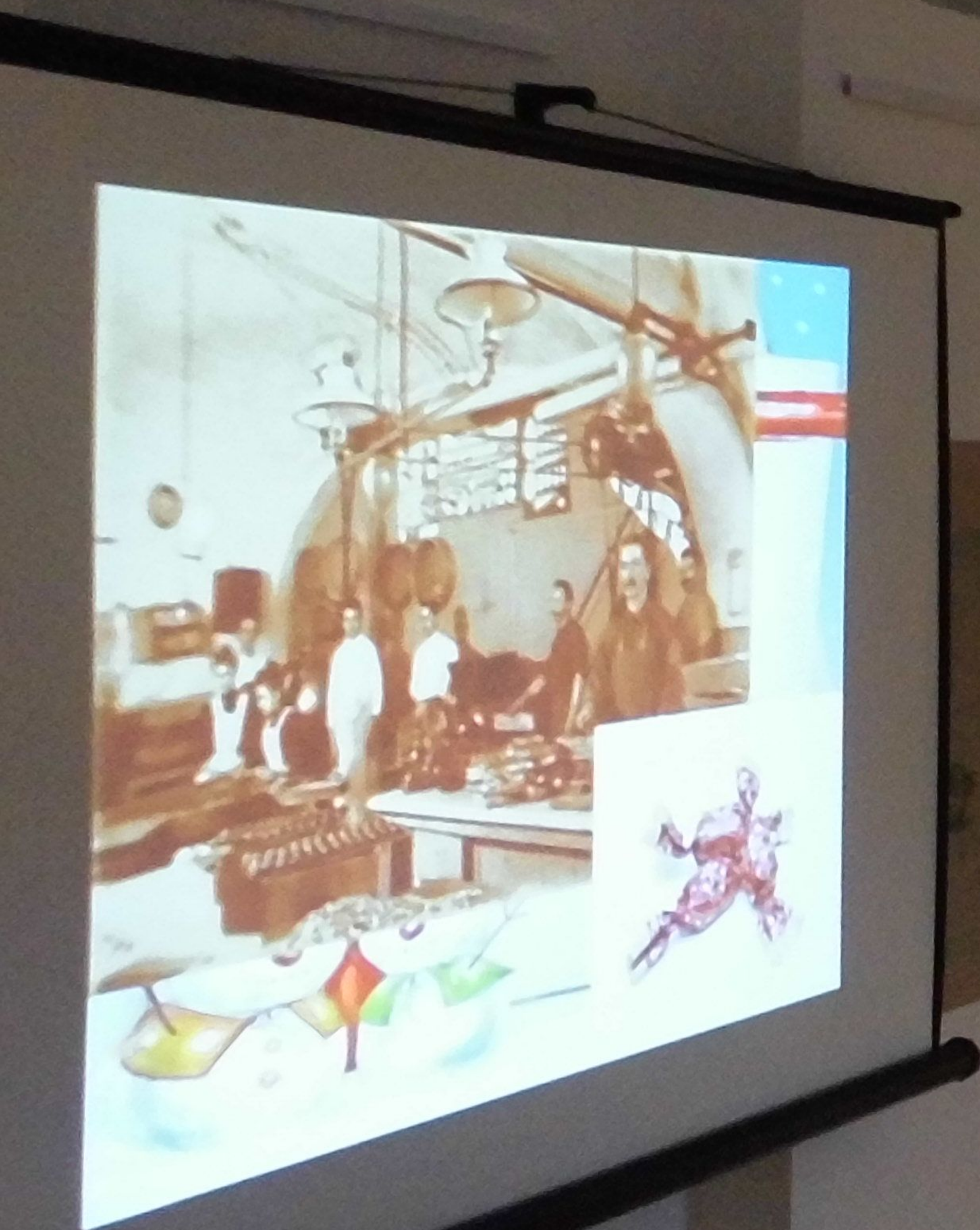

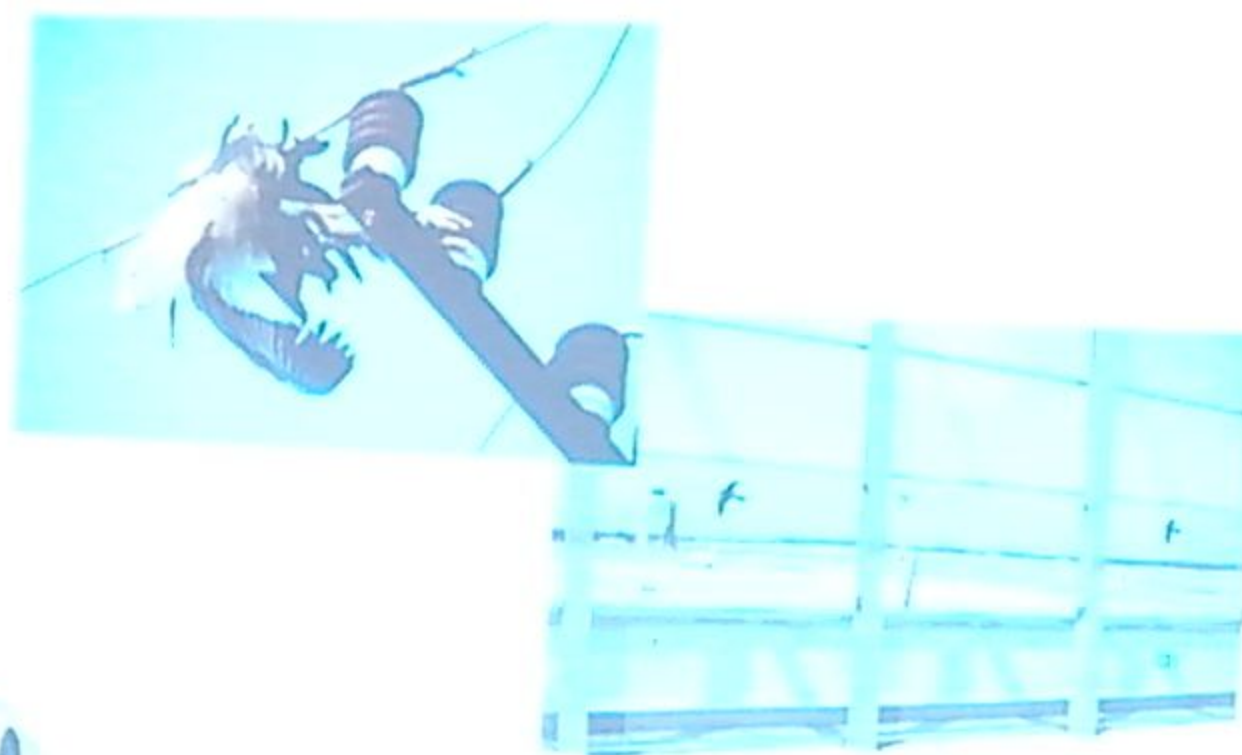

Madarakat fenyegető veszélyek

CHEKELI ÖTVÖS TÁRSASÁGÁRULMI ÖRÖKSÉGE

...

